RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1899. Första Kammaren. N:o 28.

Tisdagen den 9 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 12 på dagen.

Justerades protokollet för den 2 i denna månad.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

n:o 94, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster; och

n:o 95, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtande åt aktiebolaget Gellivare Malmfält af kronan tillhörig mark i Norrbottens län m. m.;

sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 11, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande utskottets i memorial n:o 7 framstälda förslag till voteringsproposition; äfvensom

bevillningsutskottets memorial n:o 32, angående verkställd granskning af tulltaxan.

Föredrogs, men bordlades å nyo på flera ledamöters begäran lagutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande n:o 65.

Föredrogs å nyo sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 10, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884, äfvensom i ämnet väckta motioner.

Herr vice talmannen: Jag tillåter mig hemställa, att ifrågavarande utlåtande måtte punktvis föredragas, att först behandlas § 17, vidare 22:dra §, derefter 65:te § och derefter öfriga paragrafer i den ordning de finnas i betänkandet upptagna, och sedermera öfvergångstadgandet, ingress och rubrik samt till sist utskottets hemställan; samt vidare, att, för den händelse lagförslagen

eller något af dem i vissa delar komma att af den ena eller andra kammaren återförvisas, utskottet skall lemnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende å de delar, hvilka blifvit med eller utan anmärkning godkända, föreslå sådana jemkningar, som af de ifrågasatta förändringarna i återförvisade delar kunna föranledas; samt vidare, att i afseende på paragrafernas nummerbeteckning utskottet må ega vidtaga sådana ändringar, hvartill kamrarnes beslut kunna gifva anledning, och slutligen att paragraferna icke upplsäas, derest icke yrkande derom göres af ledamot i kammaren.

Dennna hemställan bifölls.

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan.

Punkten a.

Utskottets förslag till lag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan den 16 maj 1884.

17 §.

Herr Afzelius: Om jag till denna lagstiftning öfver hufvud taget ställer mig något skeptisk. så beror detta visserligen ej derpå, att jag i någon, mån underkänner det berättigade deri att kronan skall hafva nytta och inkomst af de skatter, hvilka slumra i kronojordens sköte. Långt derifrån, ingenting kan vara naturligare och rigtigare än just detta. Men min tvekan gäller *sättet,* på hvilket denna inkomst och denna fördel skall tagas ut.

Riksdagens skrifvelse år 1889 anvisade såsom den enda utvägen, att kronan skulle dela arbetet och vinsten med inmutaren, kronan skulle, såsom man kort betecknar det, återtaga jordegareandelen på kronojorden. När kronan gaf bort denna andel — det skedde för 100 år sedan faktiskt, ehuru det lagfästes först 1855 och bekräftades genom grufstadgan 1884 —, när kronan gaf bort denna sin andel, skedde det visserligen icke lättsinnigt och obetänksamt för att bortslösa en säker och god inkomst. Nej, skälet var någonting annat, skälet var det, att man ansåg, att staten på indirekt väg kunde hafva större fördel utaf denna jordegareandel, om den öfverlätes åt inmutaren och den enskilda företagsamheten. Såsom sagdt, denna ståndpunkt är uppgifven i 1889 års skrifvelse och i de flera beslut, som från Riksdagens sida hafva följt på denna skrifvelse; jag skall derför icke underkasta den frågan någon vidare debatt, huruvida i denna ståndpunkt fans något klokt och berättigadt eller icke. Den saken är klar, att kronan skall hafva *direkt* afkomst af och äfven direkt inflytande på grufrörelsen, så vidt den afser kronojord.

Derifrån skola vi alltså utgå. Men om man utgår derifrån, att kronan skall hafva denna direkta inkomst, så erbjuda sig flera

möjligheter. Det erbjuder sig först den möjligheten att taga bort hela inmutuingsrätten åtminstone på kronojord. Från rättslig synpunkt skulle mot en sådan åtgärd icke, så vidt jag förstår, vara något att invända, ty inmutningsrätten hör ej till de allmänt menskliga rättigheterna; om den tages bort, så kränkes icke derigenom någons rätt. Det gäller uteslutande en statsekonomisk principfråga. Men den frågan föreligger icke nu, den kan icke föreligga. Hvarför? Jo derför, att om man toge bort inmutningsrätten, skulle en sådan åtgärd i allt fall icke kunna verka retroaktivt, ej hafva någon verkan med hänsyn till de inmutningar, hvilka redan äro gjorda; och som herrarne väl veta, rör sig frågan nu i stor utsträckning om redan gjorda inmutningar, inmutningar hvilka skett under de i 1889 års kungörelse angifna vilkor och bestämmelser. 1889 års skrifvelse anvisar en skenbart vida mindre ingripande utväg: återtagande af jordegareandelen.

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan. (Forts.)

Så bestämd och så begränsad, innefattar emellertid uppgiften ett efter min mening så svårt lagstiftningsproblem, att jag nästan känner mig frestad att säga: det är omöjligt att på den vägen komma till en i allo tillfredsställande lösning. Om jag ser tillbaka på alla dessa förslag, hvilka sett dagen sedan 1889 och varit baserade på denna skrifvelse, men sökt tillämpa än den ena, än den andra metoden, så tror jag verkligen icke att någon skall kunna jäfva det omdömet, att från denna utgångspunkt är det svårt att finna en tillfredsställande lösning. Och de förslag, de båda förslag — Kongl. Maj:ts och utskottets — hvilka nu föreligga, innefatta i sjelfva verket icke en lösning af problemet, utan blott ett sätt att skjuta fram den definitiva lösningen till framtiden.

Hvarför är då uppgiften så svår, hvarför är problemet så kinkigt? Jo, derför att det gäller att förena två saker, hvilka knappast kunna förenas. Det gäller att å ena sidan skaffa kronan en verkligen afsevärd andel af inkomsten, men att å andra sidan ej på ett tryckande sätt inblanda kronan i grufdriften, ej lägga kronans hand så tungt på inmutaren, att sjelfva drifkraften, den enskilda energien, vid grufdriften försvinner, och dermed sjelfva källan utsinar, ty om så sker, då blir vinsten på hvartdera hållet ingen.

Vore det så, att inmutarens och jordegarens andelar kunde skiljas åt och delas på marken, så att hvar och en toge sin del och skötte den efter som han bäst funne, så vore ju det i hög grad enkelt och lätt att komma till rätta. Men så ställer det sig, som bekant, icke i verkligheten; dessa delar kunna icke skiljas åt, de äro sammankopplade som de siamesiska tvillingarne; så länge grufvan består, hänga de i hop, och hvad som göres och sker med den ena, återverkar med naturnödvändighet på den andra. Det är samegendom och bolagsförhållande mellan dem. Att nu till likalottig kompanjon och hälftenbrukare vid grufdriften hafva kronan är i alla händelser någonting helt annat än att dertill hafva en enskild jordegare. Det kan vara besvärligt nog äfven det, men

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan. (Forts.)

det gemensamma intresset i fördel och risk drifver här dessa båda parter att söka en modus vivendi, och om intet annat hjelper, kan den ene lösa ut den andre; dermed är då besvärligheten slut. Men sådant duger icke, när det gäller kronan. Kronan *får* icke stå någon risk, risken måste man derför försöka att föra öfver på inmutaren, så vidt som det är möjligt. Kronan kan icke handla i hvarje särskildt fall efter som det från ändamålsenlighetens synpunkt är bäst, hon kan ej fatta beslut i enlighet med hvad vexlande omständigheter påkalla. Kronan måste hafva reglementen, kontroller och formaliteter. Derför kan man aldrig på allvar säga, att kronan, när den tager tillbaka sin jordegareandel, derigenom likställes med vanliga jordegare. Det blir alltid nodvändigt att *privilegiera* kronan på något sätt, men när den ene af två delegare privilegieras, så tillbakasättes den andre i samma mån; när man vill som bäst sörja för att kronans intresse och fördel tillgodoses, så gör man i samma mån medkontrahentens ställning prekär. Men härmed följer faran af ett förlamande af sjelfva drifkraften vid grufrörelsen.

Derför är också min öfvertygelse, att kronans vinst på denna väg blifver antingen mycket minimal, såsom när den inskränkes till en afgäld af en sjuttiofemtedel, eller ock stor på papperet, men i sjelfva verket ingen. Detta är, som sagdt, min principiella uppfattning utaf denna fråga.

Om jag nu öfvergår till det föreliggande utskottsförslaget, så innefattar detta också vissa privilegier för kronan framför andra jordegare. Först och främst har kronan den fördelen, som ej den enskilde jordegaren har gent emot inmutaren, att denne är *skyldig* att öfvertaga kronans andel och derför betala en viss afgäld. När afgälden är jemförelsevis så obetydlig, som nu ifrågasättes, är detta privilegium icke så fruktansvärdt. Vidare — om det tillåtes mig att derom tala redan nu — sätter 22:dra § kronan uti en undantagsställning, nemligen i fråga om tiden för utmålsläggning, hvilken kronan kan framskjuta två år. Slutligen gifver 65:te § kronan en privilegierad ställning, i det att kronan ej förverkar sin grufveandel under samma förhållanden, under hvilka den enskilde jordegaren skulle göra det. Allt detta är ju och innefattar privilegier för kronan. Men såsom de här föreligga, kunna de ej anses alltför betungande; det gäller saker af skäligen underordnad betydelse.

Men så komma vi till någonting, som är vida betänkligare. I slutet af 17:de § uti det kongl. förslaget heter det: »dock att från ingången af år 1930 inmutaren är skyldig att vara underkastad de förändrade bestämmelser om rätt för kronan att deltaga i grufarbetet och den deraf fallande vinsten, hvilka genom ny lagstiftning kunna blifva gällande». I utskottets förslag lyder motsvarande ställe: »dock att i detta fall (om inmutaren innehar jordegareandelen mot afgäld) inmutaren från utgången af tjugonde året efter utmålsläggningen är skyldig att vara underkastad de bestäm-

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan. (Forts.)

melser om rätt för kronan att sjelf begagna jordegareandelen, hvilka då må vara gällande». Genom dessa bestämmelser vill man införa någonting, som på det ekonomiska området är det farligaste af allt, nemligen osäkerhet. Man hänger öfver inmutarens hufvud ett Damoclessvärd. Nu säger man visserligen att det gäller endast *jordegareandelen,* inmutareandelen bevarar lagen ograverad åt inmutaren. Ja, så är det nog skenbart, men är det ock så i verkligheten? Såsom jag nyss utvecklat, inverkar det sätt, på hvilket man bestämmer den ene delegarens ställning, ovilkorligt också på den andres. Afkastningen af en grufva är icke en produkt af naturen allena, den är lika mycket beroende af det kapital, som der blifvit nedlagdt; och till grufdrift fordras icke obetydligt kapital. Nu är det ju gifvet, att jordegareandelen *kan* tagas ut på ett sådant sätt, att hvad som blir qvar ej förslår till att betäcka ränta och amotering på det nedlagda kapitalet, ännu mindre att gifva inmutaren något öfverskott.

Detta är efter min uppfattning en stor svaghet i förslaget. Men å andra sidan erkänner jag, att utskottets förslag i denna del något mildrar olägenheten i jemförelse med Kongl. Maj:ts förslag, i ty att utskottets dock alltid gifver inmutaren en viss säker period, 20 år. Men en svår sak är det likväl i alla händelser, att, då man börjar ett företag så vidt utseende, så kostbart samt alltid så riskabelt som en grufdrift, man då icke skall kunna känna sin rättsliga ställning för längre tid framåt än tjugu år. När jag såg denna bestämmelse om förändrade framtidsförhållanden, kom jag ovilkorligen att tänka på en lag, som en gång under medeltiden lärer ha gält för den gamla staden Kulmbach — »das Kulmbacher Stadtrecht». Sedan der meddelats några bestämmelser, hette det till sist:» hier schliesst das Kulmbacher Stadtrecht und fängt die gesunde Vernunft an.» Jag kom, som sagdt, att tänka på detta, ty inom tjugu år härefter kan ju komma någonting, hvarom man nu ej vet det ringaste, något hvartill ej ens konturerna äro antydda. Men låtom oss hoppas, att hvad som komma skall också må blifva ett uttryck af det sunda förståndet och icke en lagstiftning, egnad att illustrera den gamla historien om köttstycket och skuggan.

Som sagdt, med den uppfattning jag hyser om vanskligheten att lagstifta på basis af 1889 års skrifvelse, skulle jag, derest frågan vore öppen, försöka att i hvad på mig berodde bringa saken derhän, att striden här finge stå emellan dessa två alternativ: antingen bort med inmutningsrätten eller också låt lagstiftningen vara som den är! Men, som vi alla veta, frågan står ej öppen. På 1889 års riksdagsskrifvelse följde mycket snart, redan i augusti samma år, en kongl. kungörelse, hvarigenom inmutningsrätten visserligen lemnades orubbad, men deremot det förbjöds att åt inmutaren anvisa utmål. Hvad detta betyder, är icke svårt att förstå. Det betyder, att allt hvad som uti denna grufdrift är betungande, besvärligt och kostsamt, det tvingas inmutaren att utföra, i fall han

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan. (Forts.)

vill behålla sin rätt, men hvad som skulle kunna gifva honom någon ersättning för hans nedlagda kostnader, någon afkomst, det är honom förbjudet; ty den verkliga grufdriften kan först börja med utmålet. Detta tillstånd har nu varat tio år, och jag säger upprigtigt, att jag icke kan vara med om att det får fortfara en enda stund längre, när någon möjlighet finnes att blifva det qvitt. Vi måste anstränga oss att komma bort ifrån detta, att finna det befriande ordet, och från den synpunkten sedt måste jag anse utskottets förslag vara acceptabelt. Det ställer sig på 1889 års och följande riksdagars ståndpunkt, men från *den* ståndpunkten betraktadt är förslaget moderat och innefattar, enligt min mening, en lyckligt funnen utväg.

Jag tillåter mig icke att framställa något yrkande i afseende å den föredragna paragrafen, men vågar dock uttala såsom en önskan, att detta förslag måtte hafva framgång.

Herr Unger: Hvad beträffar frågans principiella sida, så delar jag i hufvudsak de åsigter, hvilka af den föregående högt ärade talaren tillkännagifvits. Dock vill äfven jag i korthet antyda, huru jag ser saken an.

Sedan kronan, som sagdt, afhändt sig sin jordegareandel, så kom på tal och började på 1880-talet att agiteras för att kronan dock borde återtaga och begagna jordegareandelen; men som man då ej genast kunde ena sig om sättet och utsträckningen derför, så framtvingades denna 1889 års kungörelse, som jag torde få uppläsa för att klargöra, huru saken förhåller sig. Den är ej lång. Genom densamma är förordnadt: »dels att i mutsedel, som utfärdas å fyndighet, belägen på kronojord, som icke under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen eller blifvit för kronans räkning till brukning på viss tid åt annan upplåten, tills vidare skall, om inmutningsansökningen gjorts efter denna dag, intagas förbehåll om skyldighet för inmutaren att vara underkastad de förändrade bestämmelser om rätt för kronan att deltaga i grufarbetet och den deraf fallande vinsten, som genom ny lagstiftning kunna blifva gällande, och dels att för fyndighet, derå inmutning under sådant förbehåll erhållits, utmål tills vidare icke må anvisas». Nu äro dessa bestämmelser, som herrarne höra, af helt och hållet privaträttslig natur, så att man måste beteckna såsom en högst ovanlig och våldsam åtgärd, att en sådan förordning kunnat i administrativ väg utfärdas. Den hade sitt formella berättigande deruti, att grufvestadgan ej tillkommit i den ordning, som för civillag är stadgad, men att de rättigheter, som genom kungörelsen beröras, äro civilrättsliga, är öppet för hvar och en och har jemväl erkänts, då förändringar vid upprepade tillfällen ifrågakommit, i det att sådana alltid handlagts i den ordning, som i afseende å civillags stiftande är stadgad, nemligen att högsta domstolen har hörts och Riksdagens beslut inhemtats. Emellertid vill jag nu

häraf draga den slutsats, att sedan det nu dröjt i tio år utan att inmutarne kunnat göra sina rättigheter gällande, men deremot under tiden haft skyldigheter att göra försöks- och försvarsarbeten, bör kronan, synes mig, när den en gång skall göra sin rätt gällande, gå hofsamt till väga och ej taga för sig flera och större rättigheter, så vidt möjligt, än den enskilde jordegaren har. Enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle år 1930 vara den tidpunkt, då det skulle afgöras, i hvad mån kronan skulle begagna sin jordegareandel, då deremot utskottet föreslår, att detta skall ske efter »tjugonde» året, dervid utskottet om det kongl. förslaget yttrar: »Beträffande den period, för hvilken jordegareandelen skulle upplåtas åt inmutaren, hafva motionärerna velat bestämma densamma till tio år för hvarje inmutare, under det att Kongl. Maj:t föreslagit en gemensam tidpunkt för upphörande af samtlige inmutares rätt att nyttja jordegareandelen; och har Kongl. Maj:t föreslagit bestämmandet af denna tidpunkt till ingången af år 1930. Hvad Kongl. Maj:t sålunda föreslagit finner utskottet vara mindre lämpligt. Genom bestämmandet af en dylik fix tidpunkt för alla inmutare i detta afseende skulle nemligen de, hvilkas inmutning skedde under något af närmaste åren före år 1930, komma i en synnerligen ogynsam ställning i jemförelse med dem, som inmutat tidigare.» Och denna åsigt måste man ju dela, likasom man icke heller kan finna sig rätt tillfredsställd med att taga det kongl. förslaget genom de förespeglingar, hvilka förekomma i herr justitieministerns anförande till statsrådsprotokollet, der det säges: »Då det emellertid kunde för det allmänna vara af väsentlig vigt att kunna på en gång med jordegarens rätt förfoga öfver samtliga den nya lagstiftningen underkastade grufvor, vore lämpligare att bestämma en gemensam tidpunkt för upphörande af särskilda inmutares rätt att nyttja jordegareandelen. Vore denna tidpunkt bestämd till utgången af trettio år från året för den nya lagens trädande, i kraft, syntes *för en följd af år framåt* det af Riksdagen framhållna önskningsmål vinnas.» Det har hvarken utskottet och icke heller någon annan, tror jag, kunnat finna fullt tillfredsställande, att man finge en lagstiftning, som vore betryggande »för en följd af år framåt», men som ej dugde längre, sedan den närmaste perioden vore förbi.

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan. (Forts.)

Alltså anser jag, att man i valet emellan Kongl. Maj:ts och utskottets förslag bör taga det senare, men jag säger, som justitierådet Afzelius, att, om frågan vore öppen, skulle man väl icke vilja taga en så pass ofullständig lag, som denna, hvaremot det nu, då, såsom sagdt, dessa inmutare under tio år fått vänta på att få göra sina rättigheter gällande, icke torde vara skäl att skjuta upp saken för att söka åstadkomma någon mera fullständig lagstiftning i ämnet.

Då i 17:de § säges: »dock att i detta fall inmutaren från utgången af tjugonde året efter utmålsläggningen är skyldig att vara

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan. (Forts.)

underkastad de bestämmelser om rätt för kronan att sjelf begagna jordegareandelen, hvilka då må vara gällande», måste man väl medgifva, att uttrycket: »begagna jordegareandelen» är bättre än Kongl. Maj:ts förslag, hvarigenom vidden af kronans jordegareandel lemnats oafgjord, men då detta stadgande förekommer i 17:de §, under det att i 18:de och 20:de §§ stipuleras, att den jordegare, som ej anmäler sig senast vid utmålsläggningen att begagna jordegareandelen, är densamma förlustig, hade naturligtvis bort i dessa §§ hänvisas till stadgandet i 17:de §, att joregareandelen dock enligt denna paragraf icke går för kronan förlorad, men det är ett sådant fel, som det nu är omöjligt att rätta, och jag skall för min del vara med om att taga den föredragna paragrafen, sådan den föreligger.

I afseende å det hårdhändta sätt, hvarpå dessa inmutare behandlats, skall jag bedja att få återkomma dertill, när 22:dra och 65:te §§ och möjligen punkten b) komma före, nu torde jag ej få yttra mig derom, utan ansluter jag mig till herr Afzelii hemställan, att den 17:de § enligt utskottets förslag må antagas, dervid jag dock vill göra det förklarande, att jag härtill är af omständigheterna nödd och tvungen.

Herr Lundström: Då de båda föregående högt ärade talarne icke gjort något yrkande, kunde det kanske vara öfverflödigt, att jag begärde ordet; men jag skall dock be att få till bemötande upptaga en del af hvad de hafva anfört. Den förste ärade talaren framhöll först, att han ansåge principiella skäl tala för att kronan skulle hafva någon inkomst af sin jordegareandel, och han ansåg, att det bästa sättet för att få denna fråga tillfredsställande löst vore, om inmutningsrätten hade varit borttagen, då 1889 års kungörelse utfärdades. Ja, jag erkänner, att detta hade varit ett ytterst enkelt sätt, men jag undrar ändock, om det skulle hafva varit så lämpligt, då malmfyndigheterna i öfre Norrland vid den tiden voro föga kända. Härmed må emellertid vara huru som helst. För närvarande är det ju så, som den ärade talaren också nämnde, att om inmutningsrättens borttagande kan det icke nu blifva tal. Samme ärade talare nämnde vidare, att det nu föreliggande förslaget icke innebure en lösning af frågan, utan endast afsåge densammas framskjutande till framtiden. Ja, det är ju så, men utskottet har ju icke kunnat hemställa om något annat, då Kongl. Maj:ts förslag går derpå ut, och Riksdagen sjelf förra året just hemstälde, att den blifvande lagstiftningen icke skulle gälla för all framtid, utan att kronans jordegareandel endast periodvis skulle upplåtas åt inmutarne. Jag tror derför, att det icke är möjligt att för närvarande förfara på annat sätt. Att inmutare på kronomark skola komma i en något annan ställning, än inmutare på enskildes mark, det är ju alldeles gifvet, så länge kronan icke sjelf vill utföra direkt grufarbete tillsammans med dem, och att Riksdagen

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan. (Forts.)

icke är benägen för något sådant, framgår ju tydligt af alla dess skrifvelser i ämnet. Under sådana förhållanden torde det icke finnas någon annan utväg för kronan att tillgodogöra sig sin jordegareandel än den utskottet föreslagit, och jag tror äfven, att detta sätt är det enda, som något så när kan tillfredsställa alla parter. Utskottet har så till vida tillstyrkt bifall till den delen af Kongl. Maj:ts förslag, att afgälden skulle utgå med en sjuttiofemtedel af värdet af de brutna och uppfordrade, inmutningsbara mineralierna. Dertill har utskottet fogat den bestämmelsen, att detta skulle gälla endast i de fall att kronan sjelf icke vare sig direkt eller genom någon annan begagnar sin jordegareandel. Detta senare är visserligen icke tydligen utsagdt, men det torde följa af sig sjelft, att, skall kronan använda sin jordegareandel, måste det under nuvarande förhållanden ske genom att densamma emot afgift upplåtes åt andra. Härigenom kommer afgälden att afpassas efter grufvornas beskaffenhet. En sjuttiofemtedel af uppfordringens värde kommer kronan under alla förhållanden till godo, men vid mera lönande grufföretag komma antagligen högre anbud att gifvas för öfvertagandet af jordegareandelen, och kronans inkomst derigenom att blifva större och närmare afpassad efter grufvornas beskaffenhet.

Utskottet har vidare ändrat Kongl. Maj:ts förslag så till vida, att tiden för upplåtelsen af kronans jordegareandel åt inmutaren, som af Kongl. Maj:t föreslagits till år 1930, enligt utskottets hemställan skulle bestämmas till 20 år efter utmålsläggningen. Skall nemligen kronan af grufvorna kunna erhålla en något så när lämplig inkomst, torde upplåtelsetiden icke böra göras allt för kort, å andra sidan bör den ej heller utsträckas allt för långt. Utskottet har derför hållit en mellanväg emellan de trettio år, Kongl. Maj:t föreslagit, och de tio år, motionärerna ifrågasatt. Att, såsom i Kongl. Maj:ts proposition föreslagits, sätta tiden till en bestämd tidpunkt, nemligen till år 1930 eller dylikt, det synes icke vara skäligt, enär derigenom, såsom redan af föregående talare blifvit nämndt, de siste inmutarne skulle få allt för kort tid för att kunna företaga något verkligt grufarbete.

Att nu, såsom båda de föregående talarne anmärkt, kronan skulle få en annan och i visst afseende bättre rätt än den enskilde, det är ju alldeles rigtigt. Men jag frågar: kan det verkligen på något sätt undvikas, kan kronan verkligen för närvarande deltaga i grufarbete på samma sätt som den enskilde? Jag tror icke, att något sådant är möjligt. De båda olika bestämmelserna förekomma dels i § 22 och dels i § 65. I § 22 föreskrifves, att utmål icke får läggas förr än två år efter det anmälan om inmutning inkommit till Konungens befallningshafvande. Nu är det ju vanligen förhållandet, att ansökning om utmål ej inlemnas till bergmästaren förr än närmare tre år efter inmutningen, och sålunda torde detta stadgande i de allra flesta fall icke innebära någon olägenhet för inmutaren. Hvad återigen beträffar det i § 65 förekommande

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan. (Forts.)

stadgandet om, att uttaxering till grufvans bedrifvande icke behöfver betalas förr än ett år efter det anmälan derom skett, erkänner jag, att det är en fördel, som kronan förbehållit sig framför den enskilde, men detta föranledes deraf, att för kronan vissa formaliteter måste iakttagas, innan saken kan blifva klar och betalningen fullgöras. Jag kan dock icke finna, att någon annans rätt derigenom skulle blifva särdeles förnärmad.

Det har klagats öfver, och den siste talaren betonade det äfven kraftigt, att de inmutare, som äro underkastade vilkoren i 1889 års kungörelse, skulle deraf haft stora olägenheter. Ja, det kan jag ju delvis erkänna, men jag vill på samma gång påminna derom, att de först och främst hafva gjort dessa inmutningar med fullt medvetande om de vilkor, de dervid voro underkastade, och vidare torde för många af dessa inmutare svårigheterna icke hafva varit på långt när så stora, som man föreställer sig. Det är visserligen ett ganska stort antal sådana inmutningar gjorda. Enligt kommerskollegii berättelse för år 1897 skulle icke mindre än 1,747 inmutningar vara gjorda, hvilka voro underkastade vilkoren af år 1889. Men i sjelfva verket torde antalet *gällande* dylika inmutningar vara betydligt mindre. Försvarandet af dessa inmutningar har nemligen ofta skett på det sätt, att, så snart en inmutning varit sönad, samma inmutare å nyo tagit ut ny mutsedel. På detta sätt har det på papperet blifvit ett mycket större antal inmutningar, som äro underkastade denna kungörelse, än det i verkligheten finnes. I det statsrådsprotokoll, som åtföljde den kongl. propositionen till Riksdagen förra året, nämndes bland annat, att af de 1,405 mutsedlar, som intill den 9 september år 1897 blifvit utfärdade inom norra bergmästaredistriktet och hvilka voro underkastade förbehållet i 1889 års kungörelse, hade åtminstone 277, enligt hvad bergmästaren viste, afsett förnyad inmutning af samma områden, d. v. s. ett område, för hvilket mutsedlar minst två gånger blifvit utgifna. Antalet mutsedlar, som verkligen äro gällande, är således icke så stort. Detta bekräftas äfven deraf, att till nyssnämnda tid, den 9 september 1897, hade ansökningarna om utmål inom samma distrikt uppgått endast till 210. Detta är sålunda ett jemförelsevis ringa antal i förhållande till det stora antalet utfärdade mutsedlar. Under sådana förhållanden torde trycket af 1889 års kungörelse ej vara så stort, som framhållits.

Då det af utskottet framstälda förslaget är ett medlingsförslag, som utan att verka tryckande för inmutaren bör kunna tillföra kronan någon inkomst, och då, äfven om afgälden endast utgöres med en sjuttiofemtedel af mineralernas värde, likväl kronans rätt till jordegareandelen dock derigenom är erkänd, får jag på denna grund, herr grefve och talman, tillstyrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bohnstedt: Jag skall i egenskap af motionär anhålla att få yttra några ord. Herr Afzelius nämnde i sitt anförande, att

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan. (Forts.)

den lyckligaste lösningen af denna fråga skulle vara, att man toge bort hela inmutningsrätten. Jag må för min del säga, att jag på det lifligaste instämmer uti detta uttalande. Hvad nu arean af kända malmfyndigheter angår, är det nemligen icke mycket, som blifvit upptäckt under detta århundrade, men vi kunna ju hoppas, att det ännu finnes mycket i den vägen att upptäcka. Ser man nemligen efter, när våra största malmfyndigheter blefvo kända, så skola vi finna, att, äfven hvad Norrland beträffar, det var mycket länge sedan man gjorde bekantskap med dem. Kiirunavaara och Luossavaara voro kända år 1736, Gellivare var bekant redan 1704 och Svappavaara redan år 1655; malmfyndigheterna i mellersta Sverige åter voro kända redan på 12- och 1400-talen.

Det af mig framstälda förslaget skiljer sig från Kongl. Maj:ts derutinnan, att jag vill, att hvarje svensk man skall hafva rätt att begagna sig af kronans jordegareandel mot afgäld. Kongl. Maj:t har nemligen i sitt förslag, såsom redan nyss framhölls, velat uteslutande åt inmutaren öfverlåta rätten att begagna kronans jordegareandel till år 1930, hvarefter han skulle vara underkastad de förändringar, som möjligen skulle kunna komma att ske. Mitt förslag innebär alltså, att i likhet med inmutarne hvar och en svensk man skall vara berättigad att få begagna sig utaf denna kronans jordegareandel. Hvarför jag framstält detta är, att om man äfven frånräknar de stora malmfyndigheter, som hufvudsakligen finnas uti Norrland, hvilka redan äro disponerade utaf de stora bolagen, och der kronan sålunda i allmänhet förlorat sin jordegareandel, man likväl måste antaga, att ännu odisponerade fyndigheter böra finnas å kronomark, till hvilka kronan fortfarande har sin rätt bevarad. I kommerskollegii utlåtande i anledning af den skrifvelse från Vermlands bergsmannaförening, som ingafs till statsministern och till chefen för civildepartementet, och enligt en af professor Nordenström verkstäld beräkning, uppskattas nemligen vårt lands hela kända malmarea till 1,477,000 qv.-m. Räknar man då efter hvad som häraf finnes inom landets södra delar, så befinnes denna malmarea endast utgöra 156,000 qv.-m. Då har emellertid icke medräknats *hvarken* Taberg, beräknadt till 260,000 qv.-m., emedan det innehåller en malm, som är så fattig och så titanhaltig, att den väl ej torde komma till användning i större skala för den svenska jernhandteringen förr än de bättre malmerna börja utsina, *eller* Grängesberg, beräknadt till 90,000 qv.-m. då hela denna affär är ordnad för export öfver Oxelösund. Allt det öfriga ligger i Norrland och är, som sagdt, i hufvudsak redan disponeradt för export öfver Luleå och Ofoten, med en malmarea af 930,000 qv.-m. Är det då underligt, mina herrar, om man såsom representant för ett län, inom hvilket bergshandteringen under många århundraden varit en af de hufvudsakligaste näringarna, anser sig skyldig att för Riksdagen framhålla dessa förhållanden, om hvilka Riksdagen säkerligen icke eger någon närmare kännedom.

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan. (Forts.)

Denna malmarea om 156,000 qv.-m. beräknas kunna lemna c:a 40 millioner ton malm. Anledningen till att denna malmarea lemnar jemförelsevis så mycket mindre malm än malmareorna i Norrland är att söka deri, att de små grufvorna i mycket större utsträckning måste bryta gråberg, under det att malmen på de stora fälten i Gellivare samt i Kiirunavaara-Luossavaara ligger i öppen dag, så att högst obetydliga massor gråberg der måste undanskaffas. Dessa 40 millioner ton äro sålunda det enda man nu kan vara säker på att kunna disponera för vår svenska jernhandtering. Enligt hvad som framgår utaf en af bilagorna till min motion, har den malmbrytning i södra delarne af Sverige, som kommit den svenska jernhandteringen till godo, under år 1897 — det sista år, för hvilket officiella siffror föreligga — utgjort i rundt tal 886,000 ton, då åtgången under samma år dock belöpte sig till 1,076,000 ton. Den förefintliga bristen har endast kunnat fyllas derigenom, att man haft lager vid grufvorna, af hvilka kanske ännu något finnes qvar. Men när detta lager inom kort tager slut, är man uteslutande hänvisad till brytningen för året, och då har man kommit till den point, att man icke kan få sitt behof af malm fyldt, utan måste antingen minska sin tackjernstillverkning eller skaffa malm från annat håll —, hvilket ju bör kunna ske genom tillgodogörande af kronans jordegareandel å odisponerad kronomark. — Detta är ett faktum, som jag tror att ingen, som känner till jernhandteringen, kan förneka. Vi hafva sett, hurusom den svenska tackjernstillverningen under de senaste åren ökats rätt betydligt, men jag tror, att den nu sorgligt nog nått sin höjdpunkt, och antager såsom sannolikt, att denna tillverkning måste gå tillbaka af bristande tillgång på malm. År 1860 t. ex. belöpte sig tackjernstillverkningen i Sverige till 185,000 ton, år 1870 hade den stigit till 300,000 ton samt hade år 1890 ökats till 456,000 ton. 1895 var den 462,000 ton, 1896 494,000 ton och 1897 icke mindre än 538,000 ton. Denna tillverkning var fördelad på 144 hyttor. När man betänker, hvilken svårighet man mångenstädes i mellersta Sverige nu har att få malm, då malmköp från de stora exportbolagen nästan omöjliggöres derigenom, att deras affär så bedrifves, att stora leveranskontrakt uppgöras med utländska firmor, hvarigenom allt intresse att sälja mindre qvantiteter till svenska afnämare bortfaller, och dessa ej kunna påräkna få köpa de qvaliteter de önska och till priser, som jernhandteringen kan realisera, om man beräknar de dryga jernvägsfrakterna, så bör det ej förundra någon, om svenska jernhandteringens målsmän se framtiden med oro. År 1830 voro 299 hyttor i gång emot 144 år 1897. Gifvet är visserligen, att många af de gamla hyttorna voro små och till följd deraf blefvo nedlagda, men tillbakagången i hyttornas antal kan likväl till en del förklaras af bristen på malm.

Ja, jag skall nu be att få öfvergå till att yttra några ord i

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgnn. (Forts.)

anledning af utskottets hemställan. Jag skall då först be att till det sammansatta utskottets ärade ordförande och ledamöter få frambära min tacksamhet för det sätt, hvarpå min motion blifvit behandlad, ty utskottet har dock i hufvudsak accepterat den tankegång, som genomgår motionen. Utskottets hemställan med afseende på 17 § är visserligen något olika, men hvad jag uti min motion föreslagit, i det jag nemligen önskar att uti paragrafen få yttryckt, att upplåtelse af kronans jordegareandel skulle utbjudas på offentlig auktion, med rätt för hvarje svensk man att inlemna sitt anbud, har af utskottet gillats, ehuru under andra ordalag än de i motionen framstälda. Hvad sedermera tiden för upplåtelsen beträffar, så hade jag föreslagit fastställandet af denna tidrymd till 10 år för hvarje gång på den grund, att man med den hastiga utveckling, som nu är rådande, lätt kunde tänka sig, att en mindre grufva, derest kommunikationer funnes eller lätt kunde anordnas, på den tidrymd af 20 år, som utskottet föreslår, skulle kunna vara ruinerad. Jag skall emellertid acceptera det förslag, som utaf det sammansatta utskottet blifvit framlagdt, och ber, herr grefve och talman, att få yrka bifall till detta förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning godkändes den föreliggande paragrafen.

22 §.

Herr Unger: I anslutning till hvad jag förut yttrat angående den behandling, som har drabbat dem, som gjort inmutningar under de sista tio åren på kronojord i Norrland, hemställer jag, huruvida Kongl. Maj:t och kronan skall begagna sig af sin rätt på ett sådant sätt, att den tager sig åtskilliga fördelar framför den enskilde, såsom det föreslås i den nu föredragna paragrafen. Under det att hvar och en, som gjort försöksarbete och anhållit om utmål på enskild mark, skall få detta så fort ske kan och tjenlig årstid är för handen, då bergmästaren skall den sökta utmålsläggningen på stället företaga, så säges det vidare, att »på sådan kronojord, som icke under ständig besittningsrätt innehafves eller är till boställe anslagen, må utmål dock ej utan Konungens tillstånd läggas tidigare än två år efter det på grund af föreskriften i 13 § 1 mom. afskrift af mutsedeln blifvit till Konungens befallningshafvande ingifven». Nu hemställer jag, om det verkligen kan vara billigt och rättvist, att de, som länge väntat på att få denna utmålsläggning, skola såsom följd af detta stadgande och föreslagna öfvergångsstadgandet nu ytterligare få vänta i två år. Kronan kan naturligtvis taga för sig huru den vill, om den icke låter sig begränsas af billighet och rättvisa, och jag förmenar nu, att här föreligger ett sådant fall, der man icke tagit hänsyn till billighet och rättvisa. Hvad billigheten beträffar, så ifrågasatte herr Lund-

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestagdun. (Forts.)

ström, huruvida detta verkligen vore hårdt för inmutaren. Ty sade han, de, som gjort inmutningar efter 1889, voro medvetna om de rättigheter, som voro dermed förenade. Men de, som gjorde inmutningar år 1890, kunde icke vara medvetna om att de icke skulle komma i åtnjutande af sina rättigheter förr än år 1902. Vidare sade han, att staten kunde naturligtvis icke iakttaga hvad enskilde måste iakttaga för att bevara sin rätt. Jo, jag har den uppfattning, att skall kronan verkligen begagna sin jordegareandel i grufva, så får hon också underkasta sig samma inskränkningar och skyldigheter som den enskilde, när han begagnar sin jordegareandel. Det skulle, säger man, vara obeqvämt för kronan, om alla inmutare på en gång begärde utmål. Men ingen bergmästare lärer väl hafva så stor förmåga, att han kan lägga tolf à femton hundra utmål på en gång! Det tager sin tid. Men nog fordra billighet och rättvisa, att man icke skall behöfva vänta i två år. Kronan får vara med och se till att bevaka sin rätt, hvilket väl icke är värre för kronan än för en enskild, som har stora affärer.

Med anledning af hvad jag nu anfört, tager jag mig friheten yrka, att de upplästa orden från och med »A sådan kronojord» till och med »ingifven» måtte utgå, och att således momentet måtte qvarstå i sin nuvarande lydelse, slutande med »företaga».

Herr Lundström: Den siste ärade talaren yrkade, att sista delen af 1 mom. i 22 § skulle utgå, derför att kronan genom den föreslagna lydelsen sattes i bättre ställning än den enskilde. Han ansåg, att stycket kommit dit derför, att det skulle bli obeqvämt, om alla utmålsläggningar skulle ske på en gång. Det är alls icke fråga om beqvämlighet här vid lag; utan stadgandet har helt enkelt tillkommit derför, att om man verkligen vill, att det i första delen af 17 § nu beslutade stadgandet skall hafva någon tillämpning och kunna användas, så måste detta stadgande också finnas. Det är ju alldeles klart, att om inmutaren får sitt utmål lagdt kort efter inmutningen, så finnes ju icke någon tid för kronan att tillkännagifva, att öfvertagandet af kronans jordegareandel kan ske af enskilde och att anbud derå kunna göras. Derför har detta stadgande tillkommit.

För öfrigt tycktes han antyda, att de föregående inmutarne skulle nu begära utmål för att få det så fort ske kan. Men så är icke fallet, utan flertalet af dem hafva redan för länge sedan måst begära utmål, för så vidt deras inmutningar skola vara gällande.

Då kammaren nyss beslutat att bifalla utskottets förslag i fråga om 17 §, och då detta beslut skulle till stor del blifva utan verkan, om det af herr Unger framstälda yrkandet bifölles, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag till lydelse af 22 § 1 mom.

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan. (Forts.)

Herr Unger: Med anledning af den siste talarens yttrande, att om utmål skall läggas ögonblickligen, så får Kongl. Maj:t och kronan icke tid att bestämma sig, vill jag erinra dels om hvad jag förut sagt, att alla utmål väl icke kunna läggas på en gång, och dels derom, att Kongl. Maj:t och kronan väl blifver såsom andra jordegare kallad till utmålsförrättningen för att bevaka sin rätt.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas i enlighet med utskottets förslag, dels ock, af herr *Unger*, att paragrafen skulle godkännas med uteslutande af den i första momentet förekommande punkt, som började med orden »Å sådan kronojord», och slutade med ordet »ingifven».

Härefter gjorde herr talmannen propositioner jemlikt dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på godkännande af paragrafen i enlighet med utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Unger* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner sammansatta stats- och lagutskottets förslag till ändrad lydelse af 22 § i grufvestadgan, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes paragrafen med den af herr Unger föreslagna ändring.

Vid slutet af den häröfver anstälda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 79;

Nej — 12.

65 §.

Herr Unger: Jag ser af den nu slutade voteringen, att kammaren är böjd för att kronan skall hafva alla fördelar, som äro föreslagna. Men min rättsuppfattning bjuder mig att det oaktadt uttala min åsigt äfven i denna fråga.

Jag frågar då: hvad finnes det för billigt och rättvist skäl för att, när enskilde jordegare, som icke betala in beslutadt tillskott

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan. (Forts.)

inom 60 dagar, förlora sin jordegareandel, kronan icke förlorar sin andel på ett år, utan får betala in beloppet med sex procent ränta. Det strider mot min rättsuppfattning att på enskildes bekostnad tillegna kronan sådana fördelar, och derför yrkar jag, att denna särskilda rättighet för kronan att vänta ett år med inbetalningen måtte borttagas. Det är nemligen icke likgiltigt, om kronan förlorar sin andel genast eller först om ett år. Om man t. ex. tänker sig en grufva, som ger 20 à 25 procent vinst, så kan ju kronan hålla sig qvar i grufvan ett helt år blott genom att betala sex procent ränta. Nu säger man, att det kan vara svårt för kronan att på grund af förhållandet till arrendatorn bestämma sig för att betala in det beslutade tillskottet. Men hvad inverkar detta? Hvilket aftal än är slutet med arrendatorn, så har inmutaren icke, för utbekommande af beslutadt tillskott, med arrendatorn att göra, utan kronan står qvar i sitt rättsförhållande till inmutaren, som icke behöfver hålla sig till arrendatorn, utan till kronan. Således måste väl kronan, lika väl som den enskilde, kunna betala in tillskottet, efter anmälan hos Konungens befallningshafvande, och sedan hålla sig till arrendatorn bäst den kan.

Jag ser visserligen, att kammaren är böjd för att gifva kronan alla fördelar, men jag vill ändå framställa yrkande om att orden från och med »dock att» till styckets slut måtte utgå.

Herr statsrådet Annerstedt: I likhet med 22 § är denna 65 § och det stadganden deri, mot hvilket anmärkning blifvit framstäld, en konseqvens af beslutet vid 17 §. Det är den skilnad i detta fall mellan kronan och en vanlig jordegare, att den senare, om kan begagna sin jordegareandel, ju sjelf är delegare i grufvan och deltager i tillskotten, så att han, om han försummar sig, förverkar sin rätt. Men herrarnes mening är ju icke, att kronan sjelf skall drifva grufbrytningen tillsammans med grufegaren, utan att kronan i de flesta fall skall utarrendera sin andel till en enskild person. Om nu denne enskilde person försummar att fullgöra sina inbetalningar, så är det obilligt, att kronan skall i och med detsamma, sedan 60 dagar gått, förlora sin rätt. Utan det är väl fullkomligt billigt att, om en dylik försummelse sker, Konungens befallningshafvande tager reda på förhållandet och ombesörjer, att, der skäl för honom finnes, grufegaren får sina penningar med ränta. Dermed har ju icke skett honom någon egentlig orätt, föreställer jag mig; och då kammaren godkänt det sätt för sakens ordnande, som innehålles i 17 §, synes mig antagandet af stadgandet i 65 § vara en konseqvens häraf och en nödvändig konseqvens. Således, då kammaren godkänt 17 § enligt utskottets förslag, synes mig kammaren böra godkänna utskottets förslag äfven i fråga om denna paragraf, hvartill jag yrkar bifall.

Herr Unger: Med anledning af chefens för justitiedepartemen-

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan. (Forts.)

anförande måste jag erinra derom, att inmutaren väl icke bör ställas i beroende af huruvida arrendatorn fullgör sitt åtagande till kronan eller icke. Jag upprepar, att genom aftalet mellan kronan och arrendatorn kommer inmutaren icke i rättsförhållande till arrendatorn, utan inmutaren håller sig till kronan, och denna får hålla sig till arrendatorn, så att det af herr justitieministern anförda skälet för bifall till utskottets förslag i denna del synes mig icke vara lagligen grundadt.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande paragraf yrkats, dels att densamma skulle godkännas, dels ock att paragrafen skulle afslås.

Sedermera gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande af paragrafen vara med öfvervägande ja besvarad.

Öfriga delar af lagförslaget.

Godkändes.

Utskottets i punkten gjorda hemställan.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut vid föredragningen af lagförslaget.

Punkten b.

Herr Unger: Jag ber om ursäkt att jag åter igen begärt ordet, men jag uppehåller då icke kammaren länge hvarje gång.

Jag har qvar samma uppfattning, som jag förut uttalat, att man bör tillgodose inmutaren, så vidt man kan, utan att förnärma kronans rätt. Nu förmenar jag, att om man sätter in, att vid första upplåtelsen inmutaren skall hafva företrädesrätt, så skulle man icke göra annat än uppfylla en ganska billig fordran. Det skulle då heta, »att Riksdagen må för tiden intill nästa lagtima riksdag medgifva, att Kongl. Maj:t må ega åt svenske män, i den ordning Kongl. Maj:t bestämmer, mot årlig afgift och under de vilkor i öfrigt, Kongl. Maj:t fastställer, under en tid för hvarje gång af högst tjugu år, *med företrädesrätt för inmutaren*, upplåta begagnandet» o. s. v. Utom att detta har billigheten för sig, vore det äfven praktiskt klokt att göra detta tillägg, så att inmutaren kunde få arrendera jordegareandelen. Härigenom skulle förhållandet förenklas för Kongl. Maj:t och kronan, som således blott skulle få med inmutaren att göra, utan någon mellanhand.

Med anledning häraf hemställer jag, att dessa ord måtte tilläggas. Utan hopp om bifall gör jag det, derför att jag, med min

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan. (Forts.)

uppfattning om rätt och billighet, anser, att inmutarens rätt äfven i nämnda hänseende skäligen bör tillgodoses.

Herr Tornerhjelm: Jag undrar om icke det tillägg, som af herr Unger föreslagits, skulle något förrycka sjelfva grundtanken i detta lagförslag. Den har ju varit att försöka få högsta möjliga afkastning af statens jordegareandel, och för att nå detta mål har man gjort en kombination af afgäldssystemet och arrendesystemet, och man har tänkt sig att genom arrendesystemet, d. v. s. utbjudande af jordegareandelen till den högstbjudande, få största möjliga afkastning af statens jordegareandel, der grufvan är af sådan beskaffenhet, att någon skulle vilja gifva mer än en sjuttiofemtedel. Men i de fall, der icke spekulanter skulle inställa sig, som ville gifva mer, skulle ju inmutaren få jordegareandelen för en sjuttiofemtedel. Tillförsäkrar man inmutaren äfven företrädesrätt till arrendet, så skulle detta ju blifva detsamma som rätt att öfvertaga det högsta bud som gifvits, men en sådan rätt för honom skulle naturligtvis afskräcka spekulanterna från att göra anbud, som de veta att han kan komma att taga. När rättigheten utbjudes på offentlig auktion, så står det ju inmutaren fritt att göra anbud så högt, som han anser fördelaktigt, och han har ju dervidlag samma rätt som hvar och en annan. Det bör väl vara tillräckligt för honom att kunna genom högsta budet få jordegareandelen. En ovilkorlig rätt för honom att öfvertaga högsta budet skulle afskräcka andra spekulanter, och meningen är ju att söka framlocka spekulanter, åtminstone då grufvan är sådan, att en sjuttiofemtedel är för låg afgäld.

På grund af dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag oförändradt.

Herr Unger: Huruvida Kongl. Maj:t och kronan skulle förlora något genom att gifva inmutaren företrädesrätt, lär väl bero på det sätt, hvarpå Kongl. Maj:t anordnar auktionsförfarandet. Det skulle ju öfverlemnas åt Kongl. Maj:t att afgöra, i hvilken ordning upplåtelse skulle ske. Och skulle ändock så vara, att Kongl. Maj:t och kronan förlorade någon styfver på att gifva inmutaren företrädesrätt, vore detta i allt fall bättre, än att icke vara tillbörligt rättvis och billig mot honom.

För öfrigt träffar samma anmärkning, som herr Tornerhjelm gjorde mot mitt förslag, lika mycket utskottets förslag i slutet af förevarande punkt. Det säges der, att arrendatorn skall hafva företrädesrätt till jordegareandelens öfvertagande vid förnyad upplåtelse. Skulle Kongl. Maj:t ej kunna vidtaga sådana anordningar, att det blefve konkurrens, vill det väl synas som om det icke skulle vara mindre fara för förlust genom arrendatorns företrädesrätt, än genom inmutarens. Att förhållandet, med hänsyn till möjligheten för kronan att iakttaga sina intressen, skulle vara ett

annat när det gäller företrädesrätt för inmutaren, än när det gäller företrädesrätt för arrendatorn, är otänkbart, hvadan ock den siste ärade talarens invändning mot min hemställan synes sakna giltig grund.

Lagförslag om ändrad lydelse af vissa paragrafer i grufvestadgan. (Forts.)

Efter härmed stutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, att i afseende på nu föredragna punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, af herr *Unger,* att samma hemställan skulle bifallas med den ändring, att näst efter orden »för hvarje gång af högst tjugu år» insattes orden: »med företrädesrätt för inmutaren».

Härefter gjordes propositioner jemlikt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 5 och 6 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 86, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af f. d. exercisplatsen Petsarfverum på Gotland; och

n:o 87, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af fasta egendomen n:o 23 i qvarteret Hvalfisken inom Östermalms församling i Stockholm,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 5 och 6 innevarande maj bordlagda utlåtande n:o 88, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t om anhållan med utredning angående embets- och tjenstemäns dagliga tjenstgöringstid.

Ang. embets- och tjenstemäns dagliga tjenstgöringstid.

Herr von Strokirch: Då statsutskottet ansett sig böra vidhålla den uppfattning, som under föregående riksdagar blifvit af utskottet i förevarande fråga uttalad, håller jag före, att äfven denna kammare bör vidblifva sina i samma fråga vid fyra efter hvarandra följande riksdagar fattade beslut. Under hänvisning till dessa beslut och till hvad i kammaren anförts till förmån för dem samt särskildt med anslutning till hvad herr Dickson förra riksdagen yttrade, då han tydligt visade obehöfligheten af den ifrågasatta utredningen, ber jag att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Berlin: Jag har i utskottet deltagit i behandlingen af förevarande motion och anser mig icke böra motsätta mig den utredning, hvarom motionen handlar. Derför tänker jag icke heller

Ang. embets- och tjenstemäns dagliga tjenstgöringstid. (Forts.)

nu yttra någon från utskottets utlåtande afvikande mening. Men jag anser mig böra påpeka nödvändigheten af att, om Riksdagen beslutar en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om att utredningen måtte företagas, man må se till, att resultatet af denna utredning blir bättre än resultatet af den utredning, som på Riksdagens begäran föranstaltats rörande förening af statstjenst med annan tjenstebefattning, för hvilken lön eller arfvode erhålles. I den skrifvelse, hvari Riksdagen gjorde framställning derom, lemnades ej någon upplysning vare sig om den utsträckning, hvari uttrycket »statstjenst» borde fattas eller om beskaffenheten af de »tjenstebefattningar», om hvilkas förenande med statstjenst uppgift kunde lemnas. Följden blef, att i de cirkulär, som Kongl. Maj:t utfärdade till vederbörande verk och myndigheter angående infordrande af uppgifter, föreskrifter i dessa afseenden icke voro meddelade. I brist af föreskrift om utredningens lämpliga omfattning blef densamma onödigt vidlyftig och i saknad af bestämmelser om uppgifternas affattning ojemn och i vissa fall felaktig. Jag skall icke tillåta mig att göra något uttalande om den nytta man haft af denna utredning, men jag ber att få framhålla, att, derest Riksdagen nu skulle besluta sig för en skrifvelse till Kongl. Maj:t om utredning angående statens embets- och tjenstemäns dagliga tjenstgöringstid, man bör se till, att åt utredningen gifves en lämplig begränsning, och framför allt, att bestämd föreskrift meddelas angående de uppgifter, som skola af vederbörande lemnas.

Jag har intet yrkande att framställa.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att i afseende på förevarande utlåtande endast yrkats, att hvad utskottet hemstält skulle afslås.

Sedermera gjorde herr vice talmannen propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på afslag derå; och förklarade, efter att hafva förnyat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemstält i sitt utlåtande n:o 88, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ang. embets- och tjenstemäns dagliga tjenstgöringstid.

Ja — 33.

Nej — 50.

Vid förnyad föredragning af statsutskottets den 5 och 6 i denna månad bordlagda utlåtanden:

n:o 89 i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förbättrad pension åt öfverstelöjtnanten i armén, majoren vid Gotlands infanteriregemente m. m. grefve A. F. Cronstedt;

n:o 90, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående utredning i fråga om inlösen af frälseskatteräntor;

n:o 91, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående de afsutna rusthållstruppernas likställande med det roterade infanteriet beträffande rusthållarnes skyldigheter och rättigheter; samt

n:o 92, i anledning af väckt motion i fråga om ändring i gällande bestämmelser beträffande soldatkontrakten vid indelta armén,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa utlåtanden hemstält.

Vid förnyad föredragning af bevillningsutskottets den 5 och 6 invarande maj bordlagda betänkande och memorial:

n:o 30, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften; och

n:o 31, angående ändring i instruktionen för taxeringsmyndigheterna,

biföll kammaren hvad utskottet i dessa betänkanden hemstält.

Vid förnyad föredragning af konstitutionsutskottets den 6 och 8 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 19, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående revision af regeringsformen, riksdagsordningen och tryckfrihetsförordningen, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemstält.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande konstitutionsutskottets den 6 och 8 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 20, i anledning af väckta förslag om ändrad lydelse af §§ 102 och 106 regeringsformen.

Ifrågasatt omorganisation af riksrätten.

Punkten 1.

Herr von Ehrenheim: Den konstitutionella utvecklingen under de senare decennierna har visserligen beröfvat riksrätten mycket af det intresse den förr kunde hafva. Men statsrådets juridiska ansvarighet tillhör dock i alltför hög grad sjelfva fundamentet för det konstitutionella statsskicket, för att icke uppmärksamhet bör egnas åt denna domstol och följaktligen, då fråga nu-uppstått om en reorganisation deraf, denna fråga göras till föremål för någon öfverläggning i kammaren.

Med domstolens nuvarande sammansättning förhåller det sig på det sätt, att den icke rätt väl kan blifva föremål för något försvar. Redan på den tid, då den stiftades, och under de perioder, då den kunde sammansättas alldeles i enlighet med de derför gifna bestämmelserna, var den nogsamt föremål för många anmärkningar, som icke voro obefogade. Men sedan åtskilliga embetsverk blifvit förändrade på sätt som skett under senare tider, lär det väl för närvarande möta icke så liten svårighet att ens säga, huru en riksrätt verkligen skulle sammansättas.

Frågan är sålnnda: huru bör riksrätten omorganiseras? Jag har för min del icke det ringaste att invända mot det förslag till riksrätt, som af konstitutionsutskottet framstälts i dess positiva del, d. v. s. i afseende på de embetsmän, som der skulle inträda. Men jag anser, att det kan förtjena att tagas i öfvervägande, om icke något politiskt element äfven bör ingå i riksrätten. Detta element får icke vara öfvervägande, utan det juridiska elementet måste vara öfvervägande. Men ett politiskt element skulle dock efter min tanke icke utan skäl der kunna inrymmas, t. ex. så måttligt, om jag så får uttrycka mig, som af en motionär föreslagits. Jag har visserligen icke varit i tillfälle att undersöka bestämmelserna om riksrätten i andra lands konstitutioner. Men om jag skulle taga min tillflykt till mitt minne af mina gamla studier på detta område, tror jag mig kunna säga, att det icke torde finnas många riksrätter, som sakna något politiskt element. Detta är något som torde komma att upplysas närmare af dem, som följt med utvecklingen i detta afseende mera än jag. Jag vill vidare fästa uppmärksamheten derpå, att, då en riksrätt skulle af den sista unionskomitén organiseras för den gemensamma utrikesministern och de till utrikes styrelsen hörande statsråd, man var ense inom svenska afdelningen om att i denna riksrätt införa ett icke så obetydligt politiskt element, ehuru man äfven då sökte sörja för att detta element icke skulle blifva det öfvervägande.

Jag har velat göra dessa anmärkningar icke för att nu framställa något yrkande om afslag på utskottets förslag, hvilket för min del allt för gerna må blifva hvilande, men för att, i händelse jag deltager i frågans afgörande vid en blifvande riksdag, då hafva öppen rätt att, utan att kunna beskyllas för inkonseqvens, yttra

mig för det ena eller andra sättet och för att likaledes hafva bevarat min rätt i detta afseende, i händelse frågan visar sig icke kunna lösas på den af konstitutionsutskottet nu anvisade väg.

Ifrågasatt omorganisation af riksrätten. (Forts.)

Herr Blomberg: Då utskottet framkommit med en hemställan med anledning af de rörande riksrättens omdaning väckta motionerna och de framställningar i samma ärende, som gjorts inom utskottet, har det varit utskottets ögonmärke att försöka råda bot på de bristfälligheter, som vidlåda den gamla institutionen, utan att dervid föreslå några större förändringar än som måste anses nödvändiga, att med andra ord bygga den omorganiserade riksrätten på samma grund, hvarå den varit byggd allt sedan vårt nu gällande statsskick kom till stånd.

Utskottet har menat, att man icke haft någonting att egentligen anmärka deremot, att icke i vår riksrätt indragits något så kalladt politiskt element. Och det har för utskottet synts vara så mycket mera skäl att icke heller nu deri intaga något sådant, som riksrätten hos oss har tvenne uppgifter: den ena att vara domstol öfver högsta domstolens ledamöter och den andra att vara domstol öfver Konungens rådgifvare. Den paragraf, § 102 regeringsformen, som är den grundläggande för institutionen hos oss, handlar om den domstol, som skall döma öfver högsta domstolens ledamöter, och man kan för visso på goda grunder fråga: hvarför skola väl i den domstolen finnas några politiska element? Sådana böra enligt utskottets mening ej hafva plats der. De lämpa sig ej att sitta till doms öfver en sådan rent juridisk sak, som det här gäller, eller huruvida högsta domstolens ledamöter hafva så illa dömt, som det beskrifves i regeringsformens näst föregående paragraf. Således: den domstol, som skall döma öfver högsta domstolens ledamöter, bör under inga förhållanden upptaga några politiska element. Detta fann utskottet obestridligt, och då uppstälde sig för utskottet frågan, om man skulle upplösa det samband, som hittills egt rum mellan § 102 och § 106 i regeringsformen, om man skulle skapa två särskilda riksrätter eller icke. Vi böra icke upplösa detta samband, menade utskottet; och då har det synts bäst att söka åt riksrätten, sådan den nu är i grundlagen angifven såsom domstol för både det ena och det andra ändamålet, gifva en sammansättning, som med tillämpning af de gamla grunderna kan anses tillfredsställande. Detta är anledningen till utskottets förslag.

För min del vill jag särskildt betona, att jag hoppas, att man i Sverige endast efter mycket moget öfvervägande skall gå öfver till att i domstolen införa några politiska element, politiska i den mening, att de skola vara af Riksdagen valda. Ty öfverallt ute i de konstitutionelt styrda staterna kan man numera, om man tager kännedom om åskådningssättet der, spåra en bestämd tendens i detta hänseende, som går i alldeles motsatt rigtning, nemligen derhän, att man önskar reducera det gamla politiska element, som

Ifrågasatt om-organisation af riksrätten. (Forts.)

varit utmärkande för kontinentens riksrätter under vårt århundrade, och att man, då man pröfvar skäligt, att detta element må bibehållas, vill med afseende derå gifva så stränga bestämmelser, att det bör blifva en ofarlig beståndsdel i domstolen. När man på andra håll efter hand gjort sådana erfarenheter och verkligen tillegnat sig sådana lärdomar, hvarom denna rigtning särskildt bland vetenskapsmännen vittnar, tror jag att man i de länder, der man icke redan indragit något politiskt element i riksrätten, bör tänka sig synnerligen väl för, innan man deri inrymmer något sådant.

Att det förslag, som nu föreligger till lösning af frågan i den rigtning, att i riksrätten skulle upptagas af Riksdagen valda ledamöter, är ett moderat förslag, erkännes gerna, men på samma gång kan man tryggt säga, att förslaget icke är så väl genomtänkt och så väl utarbetadt, att vi kunna antaga detsamma. Vill man verkligen hafva en ändring med afseende å riksrättens sammansättning genomförd, måste man derför ansluta sig till den förut gällande anordningen och förbättra denna. Med tillämpning af dessa synpunkter har utskottet utarbetat sitt förslag.

Att icke öfverallt politiska element ingå i riksrätten, utan att flera länder finnas, der riksrätten är ordnad efter helt andra grunder, vill jag med anledning af den föregående talarens något tveksamma uttalande endast helt kort anmärka. Der har man tillerkänt landets högsta domstol jemväl befogenhet att fungera såsom riksrätt. Man har der velat tillämpa satsen: dom skall af domstol fällas; men på samma gång har man sörjt för att domen må fällas af en domstol, som ej kan vara påverkad af några som helst politiska intressen. Att så blir förhållandet, så snart politiska element inrymmas i en riksrätt, är något som med säkerhet kan förutses. Och endast genom de strängaste försigtighetsåtgärder kan det undvikas. Då det otvifvelaktigt är svårt att utfinna tillräckligt säkra inskränkande bestämmelser, medelst hvilka en riksrättsinstitution med politiska element måste omgärdas, så gör man nog klokast i att undvika det politiska elementet.

Jag tillåter mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Alin: Till hvad den siste talaren yttrade anhåller jag att få lägga några ord. Här har framhållits, att i flera främmande länder representationen på ett eller annat sätt eger betydelse i fråga om sammansättningen af domstolen, vare sig en af representationens afdelningar utgör domstolen eller från representationens sida ledamöter insättas deri. Jag ber då att få påpeka, att i vissa andra främmande länder riksrätten uteslutande utgöres af landets vanliga högsta domstol. Så är t. ex. förhållandet i Preussen, der hvardera kammaren har åtalsrätt. Jag ber ock att få fästa uppmärksamheten på den väsentliga skilnad, som enligt regel råder emellan förhållandet i ett land, der representationen har inflytande på domstolens sammansättning, och i Sverige. Jag tager såsom

exempel Danmark, der riksrätten består af landets högsta domstols alla ledamöter och lika många ledamöter, valde af landstinget, Danmarks första kammare, men åklagaremagten tillhör folketinget, den danska andra kammaren. Hos oss åter tillhör åklagaremagten en delegation, tillsatt af *begge* kamrarne. Skulle nu begge kamrarne derjemte öfva inflytande på domstolens sammansättning, derigenom att de egde invälja ledamöter i denna, så skulle man afvika från den principen, att icke samma myndighet får vara åklagare och bestämma eller deltaga i bestämmandet af domen. Jag medgifver nu att det förslag, som framstälts af motionären, är mycket moderat, men går man en gång från den principiella ståndpunkten, så vet man icke hvar man stannar. Släpper man efter i fråga om fyra, så får man nästa gång kanske gifva efter i fråga om åtta eller flere. Jag får härvid också påpeka, att i vårt land Riksdagen eger kontroll öfver högsta domstolen genom opinionsnämnden, så att riksrättens användande i fråga om denna institution icke kan behöfva sättas i fråga. Hvad angår statsrådet, fäster jag uppmärksamheten derpå, att tillämpningen af 107 § blifvit sådan, att enligt denna framställas anmärkningar, som rätteligen borde höra under 106 §.

Ifrågasatt om-organisation af riksrätten. (Forts.)

Hvad utskottet, då fråga blifvit väckt angående ändring af ifrågavarande paragraf, ansett sig böra göra för att uppfylla den konstitutionsutskottet åliggande pligt »att granska rikets grundlagar samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar deruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga» — en pligt som i detta fall ansetts så magtpåliggande, att en af reservanterna under öfverläggningen i utskottet förklarade, att det vore en ren *pligtförgätenhet* af utskottet att icke framställa förslag till ändringar i nu ifrågavarande hänseende — hvad utskottet, säger jag, ansett sig böra göra till fullgörande af denna pligt, det är att, med bibehållande af grunderna för domstolens nuvarande organisation, rensa bort sådana bestämmelser, som endast med svårighet eller alls icke kunna tillämpas, och tillika aflägsna sådana element, som icke böra sitta i en institution, som har till uppgift att döma öfver Konungens rådgifvare — jag menar de afsättlige embetsmännen. Dessa ändringar äro enligt utskottets mening högst nödiga och nyttiga, men att införa ett nytt element i landets riksrätt, det politiska elementet, såsom satts i fråga i motionen och hvarom här i kammaren talats, kan jag för min del icke finna nödigt och jag finner det tvifvelaktigt om det är nyttigt, hvarför jag instämmer i yrkandet på bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i föreliggande punkt hemstält.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Om beredande af tillfälle för mindre bemedlade att förvärfva sig egna hem.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 6 och 8 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 93, i anledning af inom Riksdagen väckta motioner i fråga om åtgärder för beredande af möjlighet för mindre bemedlade att förvärfva sig egna hem.

Punkten a).

Herr Wieselgren: Statsutskottet säger sig ej vilja förneka, att önskligt vore, »om ökade tillfällen till förvärfvande af egna hem kunde beredas den del af befolkningen, som deraf är i behof», men i fortsättningen af utskottets motivering har en ganska stark begränsning af detta medgifvande blifvit gjord derigenom att från den del af befolkningen, som vore i behof af ökade tillfällen till förvärf af egna hem, skulle dragas stadsarbetarne, för så vidt icke »förhållandena medgifva, att de kunna bo å närliggande landsbygd». Utskottet har sålunda hufvudsakligen rigtat sin uppmärksamhet på den del af befolkningen, som är bosatt på landsbygden. Jag inser fullt väl anledningen till detta utskottets förfarande, och det är icke min mening att här göra något annat yrkande än det, hvartill utskottet sjelft kommit; men jag har velat med några ord till protokollet uttala, att, då ingen lär kunna neka att »den del af befolkningen, som är i behof af ökade tillfällen till förvärfvande af egna hem», också är att finna bland dem som bo i städerna, jag hoppas att denna fråga icke får sitt slutgiltiga afgörande med det betänkande som nu föredragits, utan att Riksdagen äfven må hafva tanken fäst på stadsarbetarnes behof i detta afseende. Såsom jag nämnde, har jag för tillfället intet särskildt yrkande att framställa.

Herr Wærn: Den fråga, som här föreligger, är icke ny. Redan 1884 års Riksdag beslöt skrifvelse till regeringen i syfte att bostadslägenheter måtte å kronojord upplåtas åt arbetare. Frågan behandlades sedan af regeringen och föranledde en kongl. proposition till 1894 års Riksdag angående afsöndring från kronoegendomar af mindre jordbrukslägenheter. Denna kongl. proposition bifölls också af Riksdagen endast med den förändring, att, då enligt den kongl. propositionen Kongl. Maj:t skulle ega att omedelbart besluta om sådana upplåtelser, Riksdagen deremot förbehöll sig att frågor derom skulle i hvarje särskildt fall hänskjutas till Riksdagens pröfning.

Denna kongl. proposition har ej heller haft obetydliga följder. Särskildt har bland arbetarne bildats en förening i syfte att skaffa ledamöterna egna hem. En af de nuvarande motionärerna upplyste vid fjolårets riksdag, att i följd af denna förenings verksamhet då funnos bostadslägenheter under uppförande till värde af 170,000 kronor, och samme motionär har i år meddelat, att föreningens

verksamhet fortfar att utvidgas. Från arbetarnes sida har man sålunda icke underlåtit att för anskaffande af egna hem begagna sig af den hjelp, staten lofvat dem i hvad angår upplåtelsen af för ändamålet behöflig jord. — Beträffande fiskeribefolkningens behof af egna hem har Riksdagen också en gång skrifvit till regeringen, och en komité har tillsatts för frågans utredande.

Om beredande af tillfälle för mindre bemedlade att förvärfva sig egna hem. (Forts.)

Från så väl statsmagternas som arbetarnes sida har sålunda här gjorts hvad skäligen kunnat göras.

Emellertid hafva nu vid denna riksdag väckts åtskilliga nya förslag i denna fråga. Så hafva några motionärer föreslagit, att af statsmedel skulle för ändamålet afsättas en fond, hvarför somliga begärt en million kronor, andra två millioner. Dessa förslag nöja sig således icke med statsmagternas åtgörande för underlättande af arbetarnes sträfvanden för ändamålet i fråga, utan de vilja påskynda och förstora dessa sträfvanden, de vilja gifva statens åtgöranden mycket stora dimensioner.

Af de olika motionärernas framställningar härom är det emellertid egentligen endast två, vid hvilka utskottet fäst afseende. Den ene, motionären från denna kammare, har föreslagit att staten skulle upptaga lån och deraf försträcka dem, som önskade bilda egna hem, hvad de för ändamålet behöfde. Och den motionär från Andra Kammaren, å hvilkens motivering utskottet också stödt sig, vill äfven han, att lån skall lemnas åt dem, som vilja skaffa sig egna hem, men han föreslår att dertill skola användas statsmedel. Nu öfverlemnar jag åt herrarnes eget bedömande, om det är troligt att Riksdagen, derest den befinnes villig att afsätta en fond för ändamålet, skall vilja bilda denna fond med lånta medel. Det har alltid här ansetts, att lån endast böra upptagas för produktiva ändamål, och den förherskande opinionen i statsutskottet och kamrarne har ju numera bragt det derhän, att vi icke ens upptaga lån för dylika ändamål, om statsmedel finnas att för ändamålet använda. Det lär derför vara att förutse, att, om Riksdagen beslutar att bilda en sådan fond som här ifrågasatts, Riksdagen icke följer anvisningen af den motionär, som vill upplåna medel till fonden, utan dens anvisning, som vill att fonden skall åstadkommas genom afsättning af statsmedel.

Båda motionärerna säga, att lånen från fonden skulle lemnas på goda vilkor, den ene skrifver »mot låg ränta», den andre »mot så låg ränta som möjligt och på längre tid». Redan häraf synes, att här är fråga om uppoffringar från statsverkets sida, som icke torde blifva obetydliga. Så kommer frågan, huru lånerörelsen skall ordnas. Den ene af de båda motionärerna föreslår, att det skulle öfverlåtas åt riksbanken att lemna ut lånen, den andre har icke bestämdt yttrat sig om hvilken myndighet borde hafva detta bestyr, utan lemnat denna fråga öppen. Denne senare har deremot uti flere punkter redogjort för huru han i andra afseenden tänkt sig utlåningen och dermed sammanhängande förhållanden ordnade.

Om beredande af tillfälle för mindre bemedlade att förvärfva sig egna hem. (Forts.)

Utlåningen skulle ske efter samma grunder som gälla för odlingslånen. Det skulle vara bestämda vilkor för lånen med amortering på mycket lång tid och med så låg ränta som möjligt. Praktiska bestämmelser skulle gifvas rörande den säkerhet, som skulle erfordras för lånens beviljande och användande, och derjemte önskar han lånerörelsens kombinerande med lif- och lifränteförsäkring af låntagarne. Maximibelopp för de särskilda lånen borde fastställas i kategorier, vexlande efter låntagarnes behof och öfriga förhållanden. Åt staten skulle förbehållas pröfningsrätt af de lokala betingelserna, då olika platser kunde vara olika lämpliga för anläggning af egna hem. Någon jord, åtminstone trädgårdsland, skulle städse vara förenad med bostäderna, omfånget dock bestämdt af låntagarens godtycke inom de gränser, som lånesummans storlek uppdroge, dervid vore gifvet, att individuella och faktiska förhållanden komme att föranleda till stora olikheter.

Jag hemställer, huru allt detta skall kunna ombesörjas och tillses utan en ganska betydlig ökning af statens arbetskrafter, och särskildt vill jag fästa uppmärksamheten på det förhållande att, om någon säkerhet skall gifvas för lånen, denna säkerhet naturligen måste hufvudsakligen bestå i sjelfva bostäderna. Och för att staten skall kunna hafva någon säkerhet i dessa, måste staten då ovilkorligen öfva kontroll öfver att dessa bostäder hållas i stånd och repareras, när sådant behöfves. Detta blir förenadt med ganska dryga kostnader och mycket arbete för staten.

Nu vill jag med den anordning, som sålunda föreslagits, jemföra det sätt, hvarpå arbetarne hittills i enlighet med 1894 års riksdagsbeslut sjelfva dragit försorg om anskaffande af bostäder åt sig. Detta har skett derigenom att de, såsom jag nämnt, bildat en förening, en mycket stor förening, som omfattar sju län. En sådan förening kan och naturligtvis äfven vill åtaga sig att tillse, att delegarne uppfylla de vilkor i afseende å bostädernas vidmagthållande, som äro nödvändiga och för hvilka föreningen iklädt sig ansvar. Der behöfves således ingen tillsyn eller kostnad å statens sida. Klart är, att, i samma mån en sådan förening sköter sig och får många delegare, föreningen också får kredit; den behöfver derför icke hjelp af staten. Om staten deremot stiftar fonder för anskaffande af bostäder och lemnar lån åt den, som vill låna, så försvagar staten föreningens verksamhet. Hvad tjenar hela föreningen längre till, om man blott behöfver anmäla sig hos staten för att få lån? Jag tror att vi blott förminska den verksamhet, som redan visat sig så kraftig i syfte att bereda egna hem, om vi anslå medel till sådana fonder. Hvem skulle väl funnit nödigt att bilda en förening, som kan lemna säkerhet för åtagna förpligtelser och besparar staten kostnader och arbete, i fall staten från början uppträdt såsom direkt långifvare åt de arbetare, som vilja skaffa sig bostäder? Om staten inlåter sig på fondbildning och långifning, kommer den enligt min åsigt blott att försämra och försvåra vilkoren,

under hvilka arbetarne kunna skaffa sig egna bostäder, staten understödjer deras sträfvanden på ett sätt, som hvarken är verksamt eller rätt. Det verksamma och rätta sättet är, att arbetarne, såsom de visat sig kunna, sluta sig tillsammans och bilda samfund, som kunna erbjuda långifvaren säkerhet och garantera en god ledning af det hela.

Om beredande af tillfälle för mindre bemedlade att förvärfva sig egna hem. (Forts.)

År 1884 skref Riksdagen till regeringen och anhöll bland annat om utredning och förslag till arbetarnes ålderdomsförsäkring. En komité tillsattes för ändamålet och deri insattes personer, som derför ville göra det mesta möjliga, kraftiga och kloka män, men det har ej lyckats att föra saken vidare, än att Riksdagen förmåtts att till en så kallad arbetareförsäkringsfond årligen afsätta 1,400,000 kronor, utan att någon menniska vet, *om* eller *när* eller *hur* dessa pengar skola användas. Jag för min del finner det mycket betänkligt, om Riksdagen å nyo skulle inlåta sig på sådana äfventyr.

Staten har ju också redan gjort ganska mycket för att för arbetarne underlätta anskaffandet af egna hem; staten både upplåter jord för ändamålet och lemnar jorden på billiga vilkor. Till innevarande riksdag har Riksdagen fått mottaga, om jag ej misstager mig, trettiotre kongl. propositioner angående upplåtelse af mindre jordlägenheter, och åtminstone tolf af dessa propositioner visa sig afse upplåtelse af jord till bostäder. Köpesumman är ock i de flesta fall ställd att betalas under tio år. Nu är man icke nöjd med hvad staten hittills åtgjort i saken, nu vill man påskynda och förstora statens verksamhet, man vill åstadkomma någonting briljant. Jag upprepar att jag icke tror att detta är klokt, och jag vill till sist påminna om att, i fall Riksdagen nu beslutar sig för att afsätta en fond, denna måste bildas just på de skattskyldiges bekostnad. Fonden för ålderdomsförsäkring är åtminstone afsedd att tillgodokomma äfven de allra fattigaste, försäkringen har ju till syfte att förekomma, att arbetare, som träget och troget utfört sitt värf utan att dock lyckas lägga i hop något, på ålderdomen icke skola falla fattigvården till last, och derför vill man understödja dem med en pension. Men kunna de kostnader, om hvilka det här är fråga, sägas afse de allra fattigaste? Nej, den, som skall kunna tänka på att sätta upp en egen byggnad åt sig, måste vara en jemförelsevis burgen person. För att täcka statsbehofven är det dock nödvändigt för oss att uttaga skatter äfven af de allra fattigaste, de som aldrig kunna tänka på att komma så långt som att få egna hem. De måste äfven bidraga till den fond, man här vill bilda. Jag kan icke öfvervinna min tanke, att häri dock ligger något mycket orätt.

Då nu så är, att genom 1894 års beslut ganska mycket blifvit gjordt att skaffa arbetarne egna hem, men saken icke blir på något bättre sätt befrämjad genom dessa nu föreslagna lånefonder, då man icke vet om eller när eller hur de afsatta medlen skola komma till nytta, men deremot kan se, att stora kostnader skola orsakas

Om beredande af tillfälle för mindre bemedlade att förvärfva sig egna hem.
(Forts.)

staten, och då man för att åstadkomma detta resultat måste upptaga skatt äfven af de allra fattigaste, som aldrig kunna tänka sig att blifva så förmögna, att de blifva i stånd att bilda egna hem, så kan jag för min del icke vara med om hvad som här blifvit föreslaget, utan yrkar jag afslag å utskottets hemställan.

Grefve Lewenhaupt: Då nästlidet år frågan om pensioneringen af arbetare var före, påminte jag om den särskilda rörelse, som i våra dagar gjorde sig gällande bland våra arbetare för att förbättra deras ställning. Både deras förmåga och deras vilja att förbättra denna ställning har väsentligt utvecklat sig. Långt behöfver man heller icke gå för att märka detta. Ser man på sparbankernas behållningar — som hufvudsakligen utgöras af sammanskott från våra kroppsarbetare — finner man, att dessa arbetare hafva att röra sig med ett betydligt, år från år ökadt kapital förutom intelligens och växande kunskaper. Nu föreligga här åtskilliga motioner, som gå ut på att Riksdagen skulle skrifva till Kongl. Maj:t med hemställan om utredning af frågan om beredande af lättadt tillfälle för arbetarne att skaffa sig egna hem. Ja, man skrifver mycket till Kongl. Maj:t, men frågan är, om i denna sak en sådan utredning föreligger, att man nu bör aflåta en dylik skrifvelse. Jag tror att frågan icke är i ett skick, hvari den borde vara för att en skrifvelse i densamma skulle afgå. Jag förmenar nemligen, att en sak af den vigt som denna måste ses från en ganska allsidig synpunkt. Här är blott fråga om att bereda mindre bemedlade kroppsarbetare på landsbygden egna hem. Men tro herrarne att det stannar vid detta? Nej, nästa år kommer säkerligen en mängd motioner i syfte att skaffa de arbetare, som bo kring städerna, egna hem. Jag undrar, om vi ej förledas att gå för långt härutinnan och lätt komma att stanna i stöpet. Det är filantropiskt och vackert att vilja gå så till väga, som här ifrågasatts. Men jag förmenar, att representationen, fortgående på denna nu föreslagna väg, härigenom skulle taga sig vatten öfver hufvudet. Jag vill i sammanhang med detta också påminna om att nyligen en lag om egostyckning antagits, som betydligt underlättar tillfället för kroppsarbetarne att få afsöndringar från hemman. Detta underlättar i väsentlig mån möjligheten för dem att få egna hem. Nyligen har äfven utfärdats en kongl. förordning, som anvisar sättet att från kronodomäner afskilja mindre lägenheter. Det har också i Norrbotten börjat en arbetarekolonisation på statens områden, som ju verkar i detta samma syfte. Jag undrar derför, om det ej är klokt att nu hvila något med reformer i denna väg, att först se hvad resultatet blifver af allt detta, och jag föreställer mig att det är bättre att först afvakta resultaten, pröfva och tillse, hvilka konseqvenser de redan vidtagna åtgärderna kunna föra med sig, innan man går vidare in på utförandet af dessa principer. Vårt land är så ofantligt lämpligt för mindre lägenheter. I skogsbyg-

derna invid städer och industriella inrättningar se vi ju den ena stugan växa upp efter den andra, i samma mån som arbetarne, som hafva förmåga eller vilja att skaffa sig egna hem, göra det. I allmänhet lemnar icke backstugan med sin täppa ett tillräckligt lefvebröd, utan de långa vintrarne kräfva att de, som bo der, skaffa sig ytterligare inkomst derjemte genom arbete hos andra. Och öfverallt i mellersta Sverige, vågar jag påstå, vilja gerna både allmogen och de större jordegarne skaffa sig bofasta arbetare och göra allt hvad de kunna för att åt dem bereda sådana lägenheter. Så är förhållandet äfven i det län, der jag bor. Det råder redan en sådan sträfvan för och en så ofantligt stark lust för att de kroppsarbetare, som kunna och vilja uträtta något, både bemöda sig och lyckas i många fall att skaffa sig egna mindre lägenheter eller torp, att jag icke tror, attt man ytterligare behöfver genom statens hjelp försöka att åtminstone för närvarande underlätta denna sak. Det kan dock, det erkänner jag, komma tider, då statens mellankomst ytterligare kan behöfvas. På grund af hvad jag anfört, ber jag att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Om beredande af tillfälle för mindre bemedlade att förvärfva sig egna hem. (Forts.)

Herr Tamm, Hugo: Jag har för min del i många år intresserat mig för denna fråga, och den erfarenhet, jag derunder vunnit, är, det kan jag säga, uteslutande glädjande.

Ett af de verk, i hvilka jag är intresserad, har tillämpat egna-hem-principen i större skala än annorstädes skett. Vid Husqvarna, der arbetarne uppfört bostäder för en summa, som säkerligen öfverstiger 800,000 kronor, hafva de å sin skuld afbetalt, tror jag, mellan 5- à 600,000, så att de nu kunna sägas i egentlig mening ega sina hem. Och efter min öfvertygelse är detta en af grunderna, hvarför det icke lär kunna i Sveriges rike visas fram en arbetarefolkning, som kan jemföras med den vid Husqvarna. Jag har också tillämpat detta system hemma der jag bor, och trots allt profeterande om att jag derigenom skulle draga fattighjon på trakten, så är det visst, att jag ej förlorat på en enda. Det har tvärtom funnits de, som kommit med två tomma händer, och som nu arbetat sig fram, så att de kunna sägas bo i egen, låt vara liten, stuga. Jag har följt den vigtiga förändring, som pågått med dem, och jag har funnit dem blifva på allt sätt både stadigare och bättre, när de känna sig ega någon punkt på jorden, som de kunna kalla sin. Detta har föranledt mitt intresse för den föreliggande frågan.

Jag har nu äfven deltagit i det beslut, statsutskottet fattat, oaktadt jag med den förste talaren kan instämma deruti, att jag icke är fullt nöjd med motiveringen. Den ärade talaren gjorde sina anmärkningar icke mot utskottets betänkande, utan mot de särskilda motionärernas olika uppfattningar och funderingar, i jemförelse hvarmed jag anser utskottets betänkande vara ganska moderat och försigtigt skrifvet. Denna fråga hotar att komma in i

Om beredande af tillfälle för mindre bemedlade att förvärfva sig egna hem. (Forts.)

ett, om jag så må säga, förvirradt tillstånd. Under det allmänna popularitetsordet, som jag vill kalla egna-hem-frågan, hafva inflyttats många olika saker, som hvar och en kräfver sin särskilda och olika lösning, hvilken äfven af motionerna framgår. I dem förekommer frågan om kolonisation af Norrbotten, men detta är dock en fråga, som synes mig böra skiljas från egna-hem-frågan, och skola åtgärder derför vidtagas, måste de blifva helt andra än sådana, som skola vidtagas för lösning af egna-hem-frågan. En annan fråga, som en annan motionär funderat på, är huru egendomarna kunna styckas så mycket som möjligt, så att det blefve så många jordegare som möjligt. Ja, det är den gamla striden mellan små och stora jordbruk, och om hvilketdera är mest lönande. Jag har en gång i denna kammare — och mitt uppträdande då väckte en viss animositet — kanske något för strängt uppträdt mot yrkandet af åtgärder med afseende härå efter svenska förhållanden. Ej heller den frågan bör sammanblandas med egna-hem-frågan.

Frånskiljer man så allt hvad icke hör till denna fråga i egentlig mening, reduceras den till hvad den bör vara: till frågan om huru arbetarne, som arbetare, skola få eget hem, der de sitta sjelfständiga. Jag tror att den förste ärade talaren måhända icke fullt uppfattat, hvad vi i allmänhet mena dermed. Det är sant, att föreningarna härvid gjort mycket, men dessa afse endast dem, som bo i städerna och i närheten af stora fabriker m. m. Der kan och bör egna-hem-frågan tagas om hand just af sådana föreningar; men det finnes bredvid dem en stor del arbetare, som icke kunna ingå i föreningar, dessa många, som bo spridda på landet och der söka sitt arbete och sin näring, hvilka lifligt sträfva efter att finna en bit, der de kunna nedlägga den förtjenst, de samlat sig, och finna en sjelfständig ställning under sin krafts dagar och en trygg frihamn på ålderdomen. Det är *den* frågan, som här är hufvudsaken, som vi vilja försöka lösa. Dem står ingen förening till buds. De hafva stora svårigheter, och det är ej lätt att säga, huru de skola bete sig att vinna sitt mål. Jag har velat härmed visa, i huru olika former man måste tänka sig egna-hem-frågan och huru väl den behöfver klargöras. Enligt min öfvertygelse bör man i alla händelser härvid gå mycket försigtigt till väga. Jag har derför också haft någon tvekan vid att biträda utskottets förslag. Bygger man icke på den grunden, att det är arbetaren sjelf, som skall skapa sig en egen fast bostad, då går man, enligt min öfvertygelse, på en orätt väg. Jag delar också den andra talarens åsigt, att lånevägen är en farlig väg. Går man den, händer lätt, att det blir den mest pockande och icke den mest arbetsamme, som får del af dessa lån.

Men det är, enligt min öfvertygelse, ett annat vilkor, som är ofantligt mycket vigtigare. Skall denna egna-hem-fråga gå framåt, hänger det icke på lånet, utan det hänger derpå, att för arbetaren finnes tillfälle till arbetsförtjenst, ty han lefver icke på stuga och

torp. Således kan det gå väl kring städerna. Jag skulle derför också gerna understödja herr Nyströms förslag. Kring de stora fabrikerna och på stora gods är det också jemförelsevis lätt att ordna denna sak, och jag förmodar att herr Benedicks, hvilken är så intresserad för frågan, sjelf tillämpat det på sina stora egendomar. Der finnes det bästa tillfälle att genomföra egna-hemsystemet, ty der finnes och kan beredas arbete: I jordbruksdistrikten duger det ej att pressa fram lösningen; den måste organiskt växa ut; drifves den fram på teoretiska grunder, skapas lätt fattigdom och elände, men borttagas hindren för egna hems bildande, så uppstå sådana, der arbetsförtjenst finnes att få och i mån deraf — och de blifva till lycka och styrka för arbetarne.

Om beredande af tillfälle för mindre bemedlade att förvärfva sig egna hem. (Forts.)

Att underlätta och förbilliga köp af sådana smärre lägenheter är ett steg i rätt rigtning, men det stora hindret är ett juridiskt.

Enligt min öfvertygelse uppreser sig nemligen ett stort hinder för bildande af dessa små lägenheter på landsbygden deruti, att då inteckningar besvära en så stor del af jorden i vårt land och äfven de hemman, från hvilka lägenheter lämpligast och gerna skulle säljas. Det möter stora svårigheter att få dessa små delar lösta från inteckningarna å hemmanen. Kunde i detta fall göras lättnader, är jag öfvertygad, att egna-hemfrågan på landet löste sig helt naturligt af sig sjelf.

Nu påpekar herr Wærn faran af en skrifvelse som denna. Temligen tydligt framskymtade, att han fruktade att denna fråga äfven skulle gripas af socialismens anda. Ja väl, det kan ej nekas, att vi gå i den rigtningen, men af fruktan att ett godt kan snedvridas får man ej lägga hinder i vägen för det goda. Fattigvården kan också kallas en socialistisk fråga vexande ut till kraf på ålderdomsförsäkring m. m.; och så är det med många ekonomisktsociala frågor. Det duger dock ej att säga nej till allt af sådant skäl, utan man måste bygga upp det goda, arbeta mot öfverdrifter och snedsprång. Hvarje fråga bör utvecklas sundt och klokt, och jag kan för min del icke se någon fara i att, såsom utskottets betänkande afser, skrifva till Kongl. Maj:t och uppdraga åt Kongl. Maj:t att låta undersöka först *om* något kan göras, och i andra rummet *huru* det skall kunna göras. Men det vill jag betona, det är med en viss farhåga jag skrifver under motiveringen, emedan det för mig är ett bestämdt conditio sine qua non, att man i denna egna-hemfråga tager bort alla hinder för att arbetaren *sjelf* skall kunna åstadkomma detta, medan jag deremot står mycket tveksam, om jag kan biträda alls förslaget att med direkta understöd befordra ifrågavarande rörelse. Jag kan således säga, att jag i grunden är af samma uppfattning som herr Wærn, men jag anser dock frågan vara af den beskaffenhet, att man kan taga utskottets förslag. Och i förlitande på att den utredning, som Kongl. Maj:t kommer att göra i denna fråga, blir i rätt anda företagen, så att

Om beredande af tillfälle för mindre bemedlade att förvärfva sig egna hem. (Forts.)

den icke inför frågan på ett galet spår, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Wærn: Sedan den föregående talaren förklarat sig vara så tveksam i denna fråga, får jag ännu en gång hemställa, om det verkligen kan vara skäl att aflåta en sådan skrifvelse som den här föreslagna. Den föregående talaren åberopade upprepade gånger, att utskottets motivering icke vore motionärernas. I utskottets hemställan heter det dock, »att Riksdagen må, med anledning af herrar Benedicks', Schenströms och Pantzarhielms ifrågavarande motioner hos Kongl. Maj:t anhålla» o. s. v. Riksdagen kan icke tydligare angifva, att det är på grund af hvad dessa motionärer anfört, som Riksdagens skrifvelse kommit till stånd. Men om jag bortser från detta, så återstår dock alltid, att det efter min uppfattning icke passar sig för Riksdagen att aflåta så obestämdt hållna skrifvelser som denna, utan bör väl Riksdagen, då den skrifver till regeringen, också uttryckligen säga hvad den menar. Och jag upprepar, att åtminstone den af motionerna, som ifrågasätter beviljande af statslån, skall, om den godkännes, orsaka kostnader, för hvilkas fyllande staten måste beskatta äfven sådana, som aldrig i lifvet kunna blifva i stånd att skaffa sig egna hem. Jag yrkar fortfarande afslag.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande föreliggande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att densamma skulle afslås.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade, efter att hafva förnyat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Wærn* begärde votering, i anledning hvaråf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemstält i punkten a) af sitt utlåtande n:o 93, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 51;

Nej — 26.

Punkterna b) — d).

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 6 och 8 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 63, i anledning af väckta motioner om ändring i vissa delar af lagen angående hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring samt om ändring af 6 § lagfartslagen, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemstält.

Ifrågasatt begränsning af den kommunala rösträtten.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 6 och 8 innevarande maj bordlagda utlåtande, n:o 64, i anledning af väckta motioner angående ändring i vissa delar af dels förordningen om kommunalstyrelse på landet, dels förordningen om kommunalstyrelse i stad och dels förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.

Punkten 1.

Herr Ljungberg: Det är mycket att beklaga, att lagutskottet helt och hållet afvisat dessa motioner, som blott äro ett eko af hvad så många gånger förut här vid Riksdagen blifvit motioneradt. Det kan icke annat än synas rättvist och billigt, att någon nedsättning göres i de höga röstetal, hvartill så många både bolag och enskilde nu äro berättigade i kommunerna, och som ofta göra öfriga medlemmars af kommunen rösträtt betydelselös.

Lagutskottet har också icke egentligen haft något annat skäl att åberopa för sitt afstyrkande än det, att en kommunalbeskattningskomité blifvit tillsatt. Men denna komités utlåtande torde väl icke i något afseende kunna inverka på rösträttsfrågan, då den endast har att göra med beskattningsfrågor, och om den kommunala beskattningen blir nedsatt eller förhöjd, måste i alla fall utan tvifvel rösträtten komma att stödja sig på den beskattning som fastställes. Detta skäl förfaller således, och då synes det mig vara en ganska moderat fordran, som framstälts i en af herr Ohlsson m. fl. afgifven reservation, hvilken jag skulle vilja understödja, och hvari yrkats den ändring i § 11, att »icke må någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot en tiondedel

Ifrågasatt begränsning af den kommunala rösträtten. (Forts.)

af kommunens hela fyrktal, eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar ett tusen fyrkar». För min del skulle jag vilja gå ned till *en tjugondedel* af fyrktalet, emedan jag anser icke någon fara dermed vara förknippad, men jag vill nu inskränka mig till det af reservanterna föreslagna eller *en tiondedel,* och särskildt synes det mig vara ett lyckligt grepp af herr Ohlsson m. fl., att de bestämt ett rösträttsmaximum af 1,000 fyrkar och icke särskildt vidrört aktiebolagen, helst vi på detta sätt skulle kunna undgå att vidtaga ändring i den kommunala rösträtten, om det sedan ifrågakommer att helt och hållet afskilja aktiebolag från all rösträtt.

Jag ber derför att få hemställa om bifall till den af herrar Ohlsson m. fl. afgifna reservationen.

Herr Hasselrot: Mer än en gång har jag i denna kammare uttalat ungefär samma uppfattning i sak som den föregående ärade talaren, och att lagutskottets majoritet, till hvilken jag hör, nu stält sig på en annan ståndpunkt beror, såsom jag antager, icke endast derpå att en kommunal skattekomité blifvit tillsatt, utan hufvudsakligen på frågans läge i förhållande till regeringen och inom kamrarne. Om herrarne behagat genomläsa lagutskottets betänkande, redogöres der för frågans nuvarande läge, och enligt mitt förmenande kan i denna stund icke något positivt förslag framläggas som enar kamrarnes åsigter. Under sådana förhållanden och då regeringen i fjol uttryckligen förklarade, att den icke fann skäligt föreslå annan ändring än beträffande bolagens kommunala rösträtt, men kamrarne icke ens om denna partiella reform kunde komma till öfverensstämmelse, synes för närvarande för vännerna af en begränsning utaf den kommunala rösträtten icke vara annat att göra än att afvakta den tidpunkt, då förslag från regeringen kan väntas i det syfte, som Riksdagen en gång begärt. För närvarande kan jag således endast yrka bifall till lagutskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemstält skulle bifallas, dels ock, af herr *Ljungberg,* att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Ohlsson vid ifrågavarande punkt afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner jemlikt dessa båda yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 2 och 3.

Hvad utskottet hemstält bifölls.

Då tiden var temligen långt framskriden, uppsköts, på framställning af herr talmannen, behandlingen af Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande n:o 12 till nästa sammanträde.

Upplästes och godkändes Riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

n:o 13, angående bankovinsten;

n:o 14, angående åtgärder till undanrödjande af vissa missförhållanden vid försäljning af spirituösa drycker;

n:o 15, angående stämpelafgiften för vexel och check;

n:o 16, rörande vissa ändringar i bestämmelserna angående stämpelafgiften;

n:o 17, angående vidtagande af åtgärder för beredande af ökad tillgång på utländska betalningsmedel;

n:o 18, angående ändring i vissa delar af förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund den 30 december 1880;

n:o 19, angående införande af lagbestämmelser rörande biträde af tolk åt domstol eller allmän åklagare;

n:o 20, angående ändrade straffbestämmelser för misshandel af djur;

n:o 21, angående lag om sameganderätt till fast eller lös egendom;

n:o 22, angående ändringar i gällande bestämmelser rörande skyldigheten att deltaga i byggnad och underhåll af kyrka m. m. samt tingshus och häradsfängelse;

n:o 23, angående ändrade bestämmelser i fråga om kungörande af slutting;

n:o 24, angående lagbestämmelser till skydd för det fria arbetsaftalet;

n:o 25, angående ändring i förordningen om kyrkostämma m. m.

n:o 26, angående ändrad lydelse af § 9 mom. 1 c) tulltaxeunderrättelserna;

n:o 27, angående ändrad lydelse af § 10 mom. 4 i kongl. förordningen den 13 juli 1887 angående vilkoren för tillverkning af bränvin, sådant nämnda mom. lyder enligt kongl. kungörelsen den 1 juni 1894;

n:o 28, angående nedsättning i rekommendationsafgiften för inrikes brefpostförsändelser;

n:o 29, angående ändring af gällande bestämmelser i fråga om prenumeration å tidningar;

n:o 30, angående vissa bestämmelser rörande sjöfarten och gränstrafiken mellan Sverige och Norge; samt

n:o 31, rörande förslag till lag angående vapenöfning för utrönande af härens krigsberedskap m. m.

Anmäldes och bordlades statsutskottets memorial, n:o 97, angående statsregleringen för år 1900.

Justerades sju protokollsutdrag för denna dag.

På framställning af herr talmannen beslöts, att de under dagen första gången bordlagda ärendena skulle sättas främst på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

Kammaren åtskildes kl. 3,19 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

STOCKHOLM, TRYCKT HOS A. L. NORMANS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG, 1899.